

Joanna Błażyńska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
joanna.blazynska@ue.poznan.pl

JAKOŚĆ INFORMACJI O SYTUACJI FINANSOWEJ JEDNOSTEK GOSPODARCZYCH

Streszczenie: Podejmowanie decyzji gospodarczych wymaga kompleksowych i rzetelnych informacji o funkcjonowaniu jednostek gospodarczych, ich sytuacji finansowej, zmiennych warunkach działania. Celem artykułu jest przeprowadzenie rozważań z zakresu jakości informacji o sytuacji finansowej jednostek gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem informacji finansowych i wykazaniem różnicy między pojmowaniem jakości i użyteczności informacji. W procesie wnioskowania podkreślono, że o ile można zastosować pojęcie jakości do sprawozdań finansowych, o tyle w odniesieniu do informacji finansowych należy mówić o ich użyteczności, która nie ogranicza się do wskazania cech jakościowych użytecznej informacji finansowej. Realizacja celu artykułu wymagała zastosowania metody analizy opisowej, porównawczej i krytycznej.

Słowa kluczowe: jakość informacji, informacja finansowa, użyteczność informacji finansowych.

Wprowadzenie

Świat biznesu, podejmowanie decyzji gospodarczych, nierozzerwalnie wiąże się z ryzykiem. Wydaje się ono tym większe, im szybciej zachodzą zmiany w otoczeniu jednostek gospodarczych. Kryzysy gospodarcze coraz częściej są przyczyną osiągnięcia słabszych wyników działalności, zamiast stymulować innowacje w zakresie technologii czy rynków finansowych. Środowisko biznesu zmienia się i będzie się zmieniać w najbliższych latach intensywniej niż kiedykolwiek wcześniej, zwłaszcza w Europie, która stoi przed znacznymi wyzwaniami społecznymi, gospodarczymi i politycznymi (bankrutująca Grecja, przeprowadzone referendum w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, fala uchodźców zalewająca Europę z Afryki i Azji, wojna na wschodzie Ukrainy). Z wy-

zwaniami tymi borykają się gospodarki w różnych fazach rozwoju¹, rośnie świadomość znaczenia informacji o podmiotach gospodarczych we wszystkich ich aspektach funkcjonowania. Stąd też niezmiennie szczególne znaczenie przypisuje się sprawozdaniom finansowym i informacjom finansowym.

Celem artykułu jest przeprowadzenie rozważań z zakresu jakości informacji o sytuacji finansowej jednostek gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem informacji finansowych i wykazaniem różnicy między pojmowaniem jakości i użyteczności informacji. W artykule podkreślono, że ocena jakości informacji o sytuacji finansowej jednostek gospodarczych oraz użyteczności informacji finansowej leży w gestii użytkowników tych informacji, których preferencje są zmienne i zależą od zróżnicowanych czynników.

W artykule zastosowano metody analizy opisowej, porównawczej i krytycznej.

1. Jakość informacji

Można zaryzykować stwierdzenie, że jednym z najistotniejszych zasobów współczesnego świata jest informacja. Po okresie, kiedy gospodarka opierała się na rolnictwie i przemyśle wydobywczym, nadszedł czas dominacji przemysłu przetwórczego i budowlanego, a następnie sektora usług, obecnie przeważa sektor informacyjny, a społeczeństwo określa się mianem społeczeństwa informacyjnego, „w którym przetwarzanie informacji z wykorzystaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych stanowi znaczącą wartość ekonomiczną, społeczną i kulturową” [Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013, 2008]. Społeczeństwo informacyjne jest zatem społeczeństwem postindustrialnym, konsekwencją rewolucji opartej na informacji, „która sama jest wyrazem ludzkiej wiedzy” [Raport Bangemanna, 1994, rozdz. I]. Nasuwa się zatem pytanie: czym jest informacja? Pojęciem wielowymiarowym i w pewnym sensie niedefiniowalnym. Do takiego wniosku prowadzi przegląd nauki w obszarze teorii informacji [Oleński, 2001; Borowiecki i Czekaj, 2010; Stefanowicz, 2010; Błażyńska, 2014, 2015]. Informacja jest określana jako kategoria ekonomiczna, obok na przykład kapitału, ale również jako towar, zasób czy część procesu komunikacji. Oczywiście można zbudować definicję informacji na potrzeby przeprowadzenia konkretnych badań, ale takie próby podejmowane są rzadko. In-

¹ Problemy te są przedmiotem rozważań na gruncie nauki, na przykład w ramach International Conference on Business and Economic Development (ICBED), New York, April 2016, współorganizowanej przez Academy of Business and Retail Management, UK oraz Journal of Business and Retail Management Research.

formacja, mimo że jest terminem wspólnym dla różnych dziedzin nauki, nie jest postrzegana jednoznacznie. W praktyce często przyjmuje się informację albo za pojęcie pierwotne, niedefiniowane w sensie normatywnym, albo następuje jej określenie przez wskazanie jej cech, własności, funkcji [Wiener, 1961; Seidler, 1983]. Odnosząc się do istoty pojęcia „informacja”, należy podkreślić jej związek z takimi terminami jak dane, komunikat i wiedza (tabela 1).

Tabela 1. Uporządkowanie terminologiczne relacji dane – informacja – komunikat – wiedza

Termin	Interpretacja
Dane	<ul style="list-style-type: none"> – dane to niepoddane analizie fakty, liczby, zdarzenia, które mogą być gromadzone, a następnie przetwarzane przez umysł, maszyny, poddające się kwantyfikacji i interpretacji, – dane mogą być przetwarzane, tj. zbierane, utrwalane, przechowywane, opracowywane, zmieniane, udostępniane i usuwane,
Informacja	<ul style="list-style-type: none"> – informacja to dane bądź strumień danych w określonym kontekście (dane przeanalizowane, odpowiednio opracowane), informacja jest zatem wytwarzana, – informacja zawiera jedną bądź wiele danych, ale nie każde dane są informacją, – informacja w formie słownej lub liczbowej może prezentować rzecz, zdarzenie, proces albo zjawisko, – informacje mogą być przetwarzane, tj. zbierane, utrwalane, przechowywane, opracowywane, zmieniane, udostępniane i usuwane, – informacje mogą być wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji przez wytwórcę albo użytkownika informacji, poszerzając jego wiedzę,
Komunikat	<ul style="list-style-type: none"> – komunikat to informacja przekazana przez nadawcę do odbiorcy, – komunikat niesie informację i odbiorca może być ich użytkownikiem, jeżeli informacje są użyteczne, mogą być wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji i poszerzać wiedzę odbiorcy,
Wiedza	<ul style="list-style-type: none"> – wiedza to zasób informacji związany z człowiekiem, organizacją, – wiedza zwiększa się pod wpływem kumulacji informacji oraz innych czynników, na przykład doświadczenia w zakresie wykorzystania narzędzi wspomagających przetwarzanie informacji*.

* Przetwarzanie informacji zdefiniowano w niniejszym opracowaniu jako jakiegokolwiek operację wykonywane na informacji, na przykład zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie informacji. Należy zaznaczyć, że można się spotkać z innym definiowaniem tego terminu, na przykład J. Olesiński [1998] uważa przetwarzanie za jedną z funkcji procesu informacyjnego polegającą na generowaniu informacji na podstawie innej wygenerowanej i zgromadzonej informacji.

Źródło: Błażyńska [2015, s. 24].

Nawiązując do tytułu artykułu, informację rozpatruje się często w kontekście jej jakości, ale trudność ze zdefiniowaniem terminu „informacja” odnosi się również do jakości. Czy jakość to:

- stopień doskonałości (Platon),
- cecha, własność obiektu (Arystoteles),
- cecha pierwotna czy postrzegana zmysłami (Kartezjusz),
- stan zadowolenia (Deming)?

Te pytania bardziej skłaniają do zadawania kolejnych pytań niż do odpowiedzi. Niewątpliwie jakość nie jest synonimem doskonałości, w przeciwnym

razie nie byłoby potrzeby wprowadzania miar jakości. Jakość jest jednak łączona z doskonałością, spełnieniem oczekiwań, pożądane jest dążenie do doskonałości. Z punktu widzenia podejmowania decyzji gospodarczych istotą są zatem oczekiwania użytkowników informacji. Zasadne jest ustalenie, jakich informacji oczekują użytkownicy i jaki jest cel ich pozyskania. Prowadzi to do określania atrybutów jakości informacji [Błażyńska, 2015, s. 37], przy czym należy wziąć pod uwagę, że odbiorcy mogą przypisywać różne znaczenie poszczególnym atrybutom informacji. Mowa jest zatem o subiektywnym podejściu do informacji. Jest to tzw. podejście infologiczne (przeciwieństwem jest podejście datalogiczne), w którym informacja jest treścią komunikatu, a odbiorca dokonuje interpretacji informacji. Aspektami infologicznej koncepcji informacji jest stan emocjonalny odbiorcy informacji, kontekst sytuacyjny, doświadczenie odbiorcy informacji, itp. W odniesieniu do informacji można wskazać jej cechy pierwotne (inherentne), niezależne od sposobu ich ujęcia, na przykład zgodność ze wzorcem, ale również cechy pragmatyczne, jak zrozumiałość.

Podsumowując, jakość informacji jest odzwierciedleniem satysfakcji jej użytkownika, na co składa się kompilacja cech inherentnych i pragmatycznych.

2. Informacja finansowa i jej użyteczność

Od podejmujących decyzje gospodarcze wymaga się szczególnych cech: umiejętności selekcji danych, doboru informacji, najczęściej w celu ich dalszego przetwarzania, umiejętności analitycznych, odporności psychicznej, itp. Rozwój technologii informatycznych sprawił, że najczęściej problemem nie jest brak informacji, ale ich nadmiar i wiarygodność. Informacje o sytuacji jednostek gospodarczych mają dwa źródła. Pierwszym jest sprawozdawczość finansowa, podstawowe narzędzie komunikacji jednostki gospodarczej z interesariuszami, drugim są wszelkie inne informacje o jednostce nie ujęte w sprawozdawczości. To rozróżnienie pozwala na wskazanie dwóch pojęć: informacje finansowe i informacje niefinansowe. W literaturze te pojęcia są niedookreślone.

Panuje zgoda, że sprawozdania finansowe dostarczają użytkownikom tych sprawozdań informacji finansowych. „Celem sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia jest dostarczanie informacji finansowych na temat jednostki gospodarczej, które są użyteczne dla potencjonalnych inwestorów, pożyczkodawców i innych wierzycieli przy podejmowaniu przez nich decyzji o dostarczeniu zasobów dla jednostki” [MSSF, 2011; ZK § C2].

Pytanie zatem brzmi: czy sprawozdania finansowe zawierają również informacje niefinansowe? O ile nie budzi wątpliwości fakt, że wartość liczbową określająca wartość bilansową środków trwałych jest informacją finansową, to nie ma już takiej zgodności odnośnie określenia informacji opisowych we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego. Analiza celu sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia, jak i innych zapisów założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej pozwala na sformułowanie następującej definicji informacji finansowej: „informacja finansowa to informacja w formie słownej lub liczbowej prezentująca zdarzenie, proces, zjawisko ekonomiczne, także informacja niezbędna do zrozumienia zdarzenia, procesu, zjawiska ekonomicznego oraz wszelkie inne informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych o podmiocie sporządzającym te sprawozdania, jego otoczeniu, faktach i czynnikach mających wpływ na jednostkę sprawozdawczą i jej działalność” [Błażyńska, 2015, s. 52]. Powyższe prowadzi do wniosku, że fakt ujęcia informacji w sprawozdaniu finansowym czyni ją informacją finansową, a sprawozdanie finansowe jest zbiorem informacji finansowych.

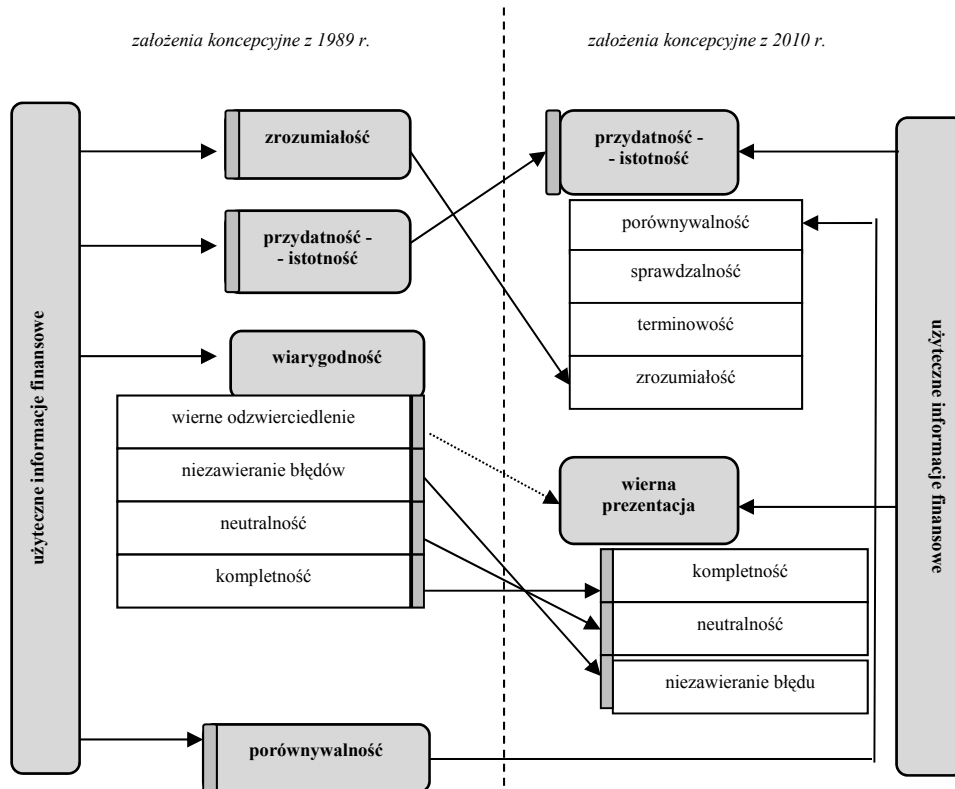
O ile akty prawne nie definiują wprost terminu informacja finansowa, łatwiej jest określić, co rozumie się normatywnie przez informację niefinansową. Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 15 kwietnia 2014 r. w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy wskazuje, że sprawozdania niefinansowe obejmują kwestie środowiskowe, społeczne i pracownicze, poszanowanie praw człowieka, przeciwdziałanie korupcji i łapownictwu. W dyrektywie z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych jednostek, mowa jest o analizie finansowych, jak i niefinansowych kluczowych wskaźników związanych z konkretnym obszarem działalności jednostki, w tym informacji dotyczących kwestii środowiskowych i spraw pracowniczych [Dyrektywa, 2013]. Informacje finansowe są zatem elementem składowym sprawozdań finansowych, a informacje niefinansowe nie.

Należy podkreślić, że w odniesieniu do informacji finansowych, a zatem takich, które wspomagają podejmowanie decyzji gospodarczych, MSSF nie odnoszą się do jakości informacji finansowych, ale do ich użyteczności. To raczej sprawozdaniom finansowym stawia się wymóg jakości. Sprawozdania finansowe sporządzane są według ściśle określonych zasad, odnoszących się do kwestii formalnych, ich zawartości merytorycznej i weryfikacji przez biegłych rewidentów poprawności ich sporządzenia. To wszystko pozwala mówić o jako-

ści sprawozdań finansowych i wyznacza ich rangę w dostarczaniu informacji o sytuacji finansowej jednostek gospodarczych.

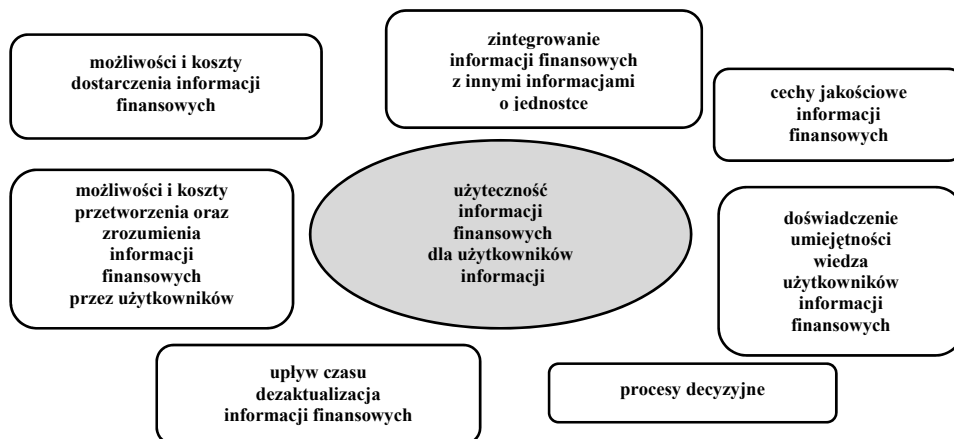
W odniesieniu do informacji finansowej, istotniejsza jest jej użyteczność niż jakość. Informacja o niskiej, średniej, wysokiej jakości, wcale nie musi mieć walorów pragmatycznych. To użytkownik informacji finansowej decyduje o tym, czy jest ona dla niego użyteczna, czy nie, czy wykorzysta ją w podejmowaniu decyzji gospodarczych, czy jest ona dla niego bez znaczenia, nie przybliży go do podjęcia decyzji. Określenie istoty i miar użyteczności informacji finansowej wymagałoby szerszego opracowania. Na potrzeby niniejszego artykułu, podejmując próbę zdefiniowania użyteczności informacji, można stwierdzić, że „użyteczna informacja dla użytkownika informacji to informacja, która spełnia określone cechy jakościowe, potrzebne w określonej sytuacji dla osiągnięcia określonego celu” [Błażyńska, 2015, s. 45]. Cechy jakościowe użytecznej informacji finansowej określono w założeniach koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych w 1989 r., a następnie w założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej w 2010 r. (rys. 1). Tym samym na dzień dzisiejszy zdefiniowano w MSSF użyteczność informacji finansowych poprzez wskazanie dwóch cech fundamentalnych użyteczności, które mogą zostać wzmocnione przez cechy wzbogacające. W myśl przyjętych rozwiązań, przydatność i wierna prezentacja, o ile te dwie cechy występują równocześnie, zapewniają użyteczność informacji finansowych.

Przyjęta w założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej koncepcja użyteczności informacji finansowej ma charakter porządkujący, z punktu widzenia regulacji MSSF. Biorąc jednak pod uwagę realia życia gospodarczego, należy spojrzeć na zagadnienie użyteczności informacji finansowych z szerszej perspektywy. W literaturze międzynarodowej od lat prowadzone są badania w celu ustalenia, w jaki sposób użytkownicy informacji dokonują wyboru źródeł informacji [Savolainen, 2008], czy poszukiwanie przez użytkowników informacji ma charakter deterministyczny, czy probabilistyczny [Seidler, 1983, s. 26]. Użytkownicy informacji finansowych kierują się szerokim spektrum kryteriów, wiele zależy od momentu podjęcia decyzji i sytuacji, w której jest ona podejmowana [Taylor, 2012]. Na rys. 2 ujęto grupy czynników, które mogą wpływać na użyteczność informacji finansowych.

Rys.1. Powiązanie cech jakościowych użytecznych informacji finansowych w założeniach koncepcyjnych z 1989 r. i 2010 r.

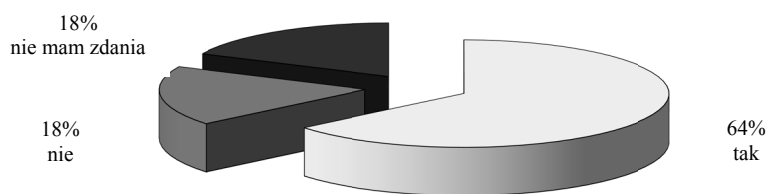
Źródło: Błażyńska [2015, s. 128].

Rys. 2. Czynniki wpływające na użyteczność informacji finansowych dla odbiorcy informacji

Źródło: Błażyńska [2015, s. 241].

W praktyce gospodarczej cechy jakościowe użytecznej informacji finansowej są jednym z elementów przesądających o jej użyteczności, a ocena sytuacji finansowej jednostki gospodarczej wymaga najczęściej podejścia kompleksowego, obejmującego różne czynniki, w tym te, które mają wpływ na ujęcie informacji finansowych w sprawozdaniu finansowym. Jednym z postulatów praktyki jest na przykład zestawienie informacji finansowych z informacjami niefinansowymi w ramach sprawozdawczości zintegrowanej. 90% inwestorów w badaniu przeprowadzonym przez ACCA² uznało, że tak przygotowane sprawozdanie pozwoliłoby lepiej ocenić długoterminowe perspektywy rozwoju jednostek gospodarczych [*Accountants for Business*, 2014]. Również z badania przeprowadzonego przez autorkę artykułu³ [Błażyńska, 2015, s. 209-234] wynika, że znacząca grupa inwestorów indywidualnych w Polsce pozytywnie opiniuje ideę raportowania zintegrowanego. Inwestorom indywidualnym zadano pytanie: „Czy Pani/Pana zdaniem, należy podjąć działania zmierzające do zintegrowania w sprawozdaniach informacji finansowych z innymi informacjami o spółce?”. Wyniki ujęto na rys. 3.

Rys. 3. Opinia inwestorów indywidualnych o zintegrowaniu informacji finansowych w sprawozdaniach finansowym z innymi informacjami o spółce

Źródło: Błażyńska [2015, s. 230].

Należy zatem stwierdzić, że określenie użyteczności informacji finansowych jest problematyką złożoną. Sprowadzenie jej tylko do wskazania cech jakościowych, jak ma to miejsce w założeniach koncepcyjnych jest uproszczeniem. Na użyteczność określonej informacji finansowej w konkretnym procesie decyzyjnym mają wpływ różne czynniki, m.in. takie jak doświadczenie, umiejętności oraz wiedza użytkownika informacji.

² Badanie przeprowadzono w 2013 r., próba objęła 300 inwestorów z Wielkiej Brytanii i Irlandii.

³ Badanie przeprowadzono w okresie od 18 września do 17 listopada 2013 r., próba objęła 356 inwestorów indywidualnych w Polsce zrzeszonych w Stowarzyszeniu Inwestorów Indywidualnych.

Podsumowanie

Informacje są niezbędne w procesie wnioskowania i podejmowania decyzji. Z punktu widzenia wykorzystania informacji w praktyce można mówić o jakości sprawozdań finansowych, ale w odniesieniu do informacji finansowych należy mówić o ich użyteczności. Nie wystarczy, aby informacja finansowa była dobra jakościowo, nawet gdyby w tym zakresie miała osiągnąć doskonałość, ważniejsza jest jej użyteczność. Informacja w świecie biznesu wymaga odbiorcy, dla niego zaś priorytetem jest możliwość wykorzystania informacji finansowej w praktyce, w ramach realizacji celów krótko- i długookresowych. Z kolei o użyteczności informacji finansowych nie przesądzają jedynie jej cechy jakościowe, ale również inne czynniki, które są uwzględniane w procesie decyzyjnym.

Literatura

- Accountants for Business* (2014), *Understanding Investors: Directions for Corporate Reporting*, The Association of Chartered Certified Accountants, June.
- Błażyńska J. (2014), *Informacja finansowa w społeczeństwie informacyjnym* [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Rachunkowość a sprawozdawczość finansowa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 827, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 69, Szczecin, s. 157-165.
- Błażyńska J. (2015), *Użyteczność informacji finansowych sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Borowiecki R., Czekał J. (2010), *Zarządzanie zasobami informacyjnymi w warunkach nowej gospodarki*, Difin, Warszawa.
- Dyrektywa (2013), Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE, Dz.U. L 182/19 z dnia 29 czerwca 2013 r.
- MSSF (2011), Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, International Accounting Standards Board, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, część A, Warszawa.
- Oleński J. (2001), *Ekonomika informacji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Raport Bangemann (1994), *Europe and the Global Information society. Recommendations on the European Council*, Innovatia documentation.
- Savolainen R. (2008), *Source Preferences in the Context of Seeking Problem – specific Information*, „Information Processing and Management”, Vol. 44, No. 1, s. 274-293.
- Seidler J. (1983), *Nauka informacji: podstawy, modele źródeł i wstępne przetwarzanie informacji*, t. 1, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa.

Stefanowicz B. (2010), *Informacja*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013 (2008), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji; http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/spoleczenstwo_informacyjne/dokumenty/Strategia_Rozwoju_Spoleczenstwa_Informacyjnego_w_Polsce.pdf (dostęp: 3.03.2014).

Taylor A. (2012), *User Relevance Criteria Choices and the Information Search Process*, *Information Processing and Management*, Vol. 48, No. 1, s. 136-153.

Wiener N. (1961), *Cybernetyka a społeczeństwo*, PWN, Warszawa.

THE QUALITY OF INFORMATION ON THE FINANCIAL STANDING OF BUSINESS ENTITIES

Summary: Economic decision-making requires comprehensive and reliable information on the functioning of business entities, their financial standing and the changing conditions of their environment. The purpose of this article is to elaborate on the quality of information on the financial standing of business entities, with a particular emphasis put on the financial information and with a demonstration of the difference between understanding the quality and usefulness of information. In the reasoning process it was highlighted that whereas the concept of quality can be applied to the financial statements, in regard to the financial information it is its usefulness that should be taken into consideration, as it is not limited to indicating the qualitative characteristics of any useful financial information only. Implementation of the article's purpose required the use of the method of descriptive, comparative and critical analysis.

Keywords: quality of information, financial informations, usefulness of financial informations.